

J. Hämäläinen: Tapparin syntyvaiheista

Kun v. 1952 julkaistussa Metsäpirtin historiassa on yksityiskohtaisesti selostettu entisen kotipitäjämme varhaisempia vaiheita sekä monien kylien asukkaiden toimeentulomahdollisuuksia, yritän tässä tarkastella ai-noastaan syntymäkyläni Tapparin kehitystä. Täysin aukotonta selostusta lienee mahdoton antaa ensimmäisistä asukkaista, sillä Valtionarkiston Sakkolan kirkonkirjat on aloitettu v. 1735 ja Yleinen väestöluetelo paljon myöhemmin. Niiden sivuilla ei ole Saaroisista rajalle päin mitään merkintöjä. Vasta 18-sataluvun puolella on sinne alkanut muuttaa asukkaita. Asiakirjatietojen lisäksi vuosisatamme alkuvuosina kuulemani vanhusten kertomat muistinvaraiset sukutarinat ja kuvaukset ovat antaneet lähtökohdan näille muistelmille.

Otan tähän aluksi v. 1880 syntyneen Adam Hämäläisen kertoman sukutarinan. Kertojan isoisän Kaarlen tullessa Tappariin Saaroisten hovin torppariksi ei siel-

lä ollut muita asukkaita. Myöhemmin tuli Hännikäinen. Ensin Kaarle teki asunnoksi nelinurkkaisen tuvan. Sitten ostivat yhden leh-män. Kirjoja heillä oli iso raamattu, virsikirja evankeliumien kanssa, nuottikoraali, saarnakirja, raamatunhistoria ja katekismus sekä vielä virsikannel, jolla jokainen osasi soittaa. Kaarlen pojista jokainen osasi lukea ja kirjoittaa. Kaarlen veli Anders oli kova erämies, hirvien ja karhujen tappaja. Kirkonkirjojen mukaan Kaarle oli syntynyt Petäjärvellä v. 1805 ja Anders samassa kylässä v. 1807. Kustalan kylän perustaja Gustaf s. -08, isoisäni s. 4.6.1810 Lohijoella. 18-sataluvun puolivälin tienoilla tuli Tappariin torppariksi isoisäni Aleksander. Avi-

Laatokan rantaan johtava tie Tappariin. Taustalla näkyvästä aukosta näkyy Laatokka. Tien oikeassa reunassa kulkevassa uomassa on Suomen ja Venäjän välinen raja-joja, taustalla Hilma Poutasen talo.

sovittuun aikaan saapui paikalle asiaankuuluvalla arvokkuudella, sillä olihan koneenkäyttäjän toimi sinä aikana niin korkealle noteerattu, että voi tehtävästään syys-täkin tuntea määrättyä arvokkuutta. Mutta koska hän ei konetta tarkemmin tuntenut, eihän se suosittunut käymään. Joku tiesi kertoa: "Onhan Myöhäsen myllyllä mylläri Koivula, joka kuuluu olevan alan ammattimies." Ja niin haettiin Koivula paikalle. Heti kävikin tämä ammattimies omaamillaan tiedoilla ja tarmolla töihin, mutta eipä kone suostunut kunnolla nytkään töihin. Kovasti paukkuen ja savua välillä sieraimistaan puhallellen se sammui. Nyt tämä ammattimies kävi kovin epävarmaksi. Kulmiaan rypistellen hän yritti teroittaa muistiaan, ja tottahan ennen opittu asia viimein palautui mieleen. Hän oivalsi missä tämän kal-ken vika piili. Asian selvittyä hän vakavasti selitteli isännille: "Nä-mä tämän tyypin moottorit vaativat nimenomaan aitoa apteekkilaista, pelkällä bensinillä ne eivät käynnisty." Nyt ei muu auttanut kuin nopeasti mies asialle eikä kauan tarvinnutkaan odotella, kun tämä

välttämätön aine oli konemestarin käytössä. Alkansa tämän aineen kanssa yrittelyään ja välillä sil-hen nurkan takana pullo kainalosa käväisten hän teki jälleen käynnistysyrityksen tälle oikutelevalle moottorille. Suostuihan tämä nyt viimein kunnolla siirtämään nuo mahtavat 13 hevosvoimaansa puimakoneen käytettäväksi.

Mahtavasti kumisten lähtivät nyt koneet liikkeelle ja kuin itseoi-keutetusti nousi Matti Koskivaara syöttäjän paikalle ja niin upposivat ensimmäiset lyhteet tämän ihme-laitoksen armottomaan kitaan. Nyt epäilijätkin alkoivat tulla toisiin aatoksiin, kun oli pakko omin sil-min todeta kuinka hienosti kulan-keltaiset jyvät valuivat kauniisti ja puhtaina säkkiin.

Näin oli kyläkunta siirtynyt uuteen aikakauteen, joka siirsi huomattavan suuren ja raskaan ihmistyön koneitten kannettavaksi. Kun tämä kaikki oli viety onnelliseen päätökseen, kuuli silti joukosta jonkun valittavan, että tuli tämä sitä pullon hintaa kalliimaksi. - Johannes Lah-tinen.

Koskivaaran talo Vaskelan kylässä. Joki taustalla on Taipaleenjoki. Talon puutarha oli savitaipalealaisen Mäntykiven suunnittelema ja siinä oli omenapuitakin yli 50. Talo ja puutarha sijaitsivat entisellä Suvan-pohjalla.

oiduttuaan Tavastin tyttären Evan kanssa he asuivat aivan rajojan varrella Kaarle-sedän naapurina. Entisen torpparin Lopron oli ho-vin herra häätänyt pois suoritta-matta jättämien ropottipäivien ja verojen takia. Isoisäni oli suoritanut Porvoossa lukkarin tutkin-non, mutta ei lähtenyt siihen toi-meen. Samat kirjat olivat heilläkin ja kantele kuin Kaarlellakin. Nuoruusvuosinaan isoisäni oli viulunsa kanssa vauhdittanut nuorison kisojen ilonpidot, mutta myöhemmin soitteli yksinomaan kantelet-ta. Eteväni puuseppänä taidok-kaasti valmistamalla kanteleella soittelin vielä minäkin. Heidän lapsensa osasivat jokainen lukea ja kirjoittaa sekä soittaa kanteleella nuottien mukaan. Silloin lukkarit vielä toimivat koulumestareina vä-estön keskuudessa.

V. 1828 syntynyt isoäitini Eva, o.s. Tawast, kertoi, että kun hänen vanhempansa Michel Tawast ja äiti Anna tulivat Pähkinälin-nan läheltä Dubroffkan tehtaalta jal-kaisin Tappariin ja asettuivat asu-maan aivan Laatokan rantaan, oli kylässä 4 taloa. Lähinaapurina oli erään erakon mökki Kursan korven reunassa. Erakolle antamansa lu-pauksen mukaan isä ei sanonut miehen nimeäkään. Joskus alkoholia ottaneina muuttivat keskuste-lunsa aina ruotsiksi, jota lapset eivät ymmärtäneet. Silloin oli mies aina itkenyt katkerasti. Michel Tawast oli lähtöisin Mik-kelin läänistä. Hänen vaimonsa vanhemmat kuuluivat Petäjärven hovin henkilökuntaan. Isä oli luut-nantti Petter von Vogdt ja äiti Ou-lena (Helena) o.s. Tacklin.

Edellämainittujen lisäksi oli perinnetietojen mukaan eräs mies tullut Siperiasta karkotusmatkal-taan ja asettunut asumaan kauem-maksi syrjäiselle saloseudulle. Hänen Siperiassa oppimistaan mo-nista taidoistaan ja yhteyksistään henkimaailman kanssa kerrottiin ihmeellisiä tarinoita. En sano hä-nen nimeään. Niinä aikoina vielä taikausko oli yleistä väestön keskuudessa.

V. 1818 yleinen väestöluetelo kertoo: Sakkolan Lohikoskella asui torpp. Johan Hämäläisen talossa hänen vaimonsa Susan Meskan, veli Kaarle 12-vuotias, veli Anders 10-v. Sama luetelo kertoo: Seppä Adam Hämäläisen talossa Vilakkalassa asui Adam 32 v, vaimo Maria Elis. 35 v, pojat Gustaf 9 v, Aleksander 7 v.

V. 1845 Yleinen väestöluetelo kertoo: Torpp. puuseppä Gustaf Adaminp. Hämäläisen talossa Saaroisten rannassa asui oman perheen lisäksi Gustafin äiti, leski Maria Elis. 60 v, setä Anders 38 v, ja veli Aleksander 36 v.

Varsinaisen sysäyksen Tapparin kehitykselle

antoi se toimenpide, kun Suomen valtio osti Saaroisten rälssilähjoitusmaan jaettavaksi entisille ho-vin torppareille. Vuonna 1884 saivat itsenäistyneet talonpojat perintökirjat ja v. 1886 suoritettun isojon jälkeen jokainen sai rakentaa asuntonsa omalle maalleen. Olin poikasena kuullut useiden henkilöiden kertomuksia heidän omakohtaisista kokemuksista ho-vin ropottitöissä. Erikoisesti on jäänyt mieleeni Adam Kaarlenp. Hämäläisen katkerat vihan sävyt-tämät muistot niiltä ajoilta. Vuosikymmenien takaisen patoutuneen vihansa hän purki kalkkein kauheimmilla kirosanilla höystetty-nä.

Kun isojako oli paljon muuttanut maan omistussuhteita, lisääntyi kylän asukkaiden lukumäärä huomattavasti. Useiden talojen muut-taessa kylän asukkaiksi.

Juho ja Helmi Hämäläinen.

Niiden lahjoitusmaa-aikojen an-keiden vuosien aikoina oli aikai-semmin mainituista pyhistä kir-joista ammennettu lohtua ja us-koa Korkeimman kaikkivoipaan johdatukseen. Kun varhaisina ai-koina ei ollut kouluja eikä oikeas-taan mitään mahdollisuutta kirjal-liseen opiskeluun, ei ollut ihme, jos vielä vuosisatamme alussa mo-net vanhukset pyyhkivät hikeä ot-saltaan kinkereillä, yrittäessään lukea testamentista vuodeksi an-nettua läksyä rovastin edessä. Nöyrinä kuunneltiin rovastin nuh-teet ja luvattiin opetella paremmin ensi vuodeksi. Me pojan koltiaiset teimme vakaita päätöksiä, että he-ti kun olemme päässeet aikuisten kirjoihin, lähemme syksyllä jo Venäjän työmaille ja meitä ei pap-pien torumiset tavoita. Muutaman viikon kiertokoulu jäikin opiskelun korkeimmaksi ajoksi lähtiessäni maailman kiertokouluun.

Varhaisina aikoina ja vielä vuosisatamme alussakin olivat teh-dasvalmisteiset tuotteet syrjäseu-duilla hyvin vähän käytettyjä. Jo varhaisilta ajoilta periytyneeksi työtaito oli korkeatasoista niin naisten kuin miestenkin keskuu-nessa. Kotoisista villoista ja pel-lavista emäntien ja tyttärien kuto-mat puvut kelpasivat kaikkiin ti-laisuuksiin. Samoin miesten teke-mät taloissa käytetyt työvälineet ja talousastiat tyydyttivät tarpeen.

Asettuaan torppareiksi ja mökkiläisiksi

sinne syrjäisille seuduille aivan rajan pintaan oli siellä runsaasti elintilaa. Missä olisikaan ollut löydettävissä ihanteellisempaa asuinpaikkaa eränkävijöille ja ka-lastajille kuin juuri siellä, missä Laatokan laaja ulappa levittäytyi siimien eteen ja Suomen puoleis-ten salojen lisäksi oli ojan toisel-la puolella satojen neliökilometri-en laajuinen Venäjän puoleinen erämaa. Vaikka leipää olikin niu-kalti, oli särkeä sitä runsaam-min. Olihan kalojen ja metsänriis-tan lisäksi läheltä saatavissa mar-

jat ja sienet täydentämään pöydän antimia. Susilaumojen kerrottiin talviöinä kurkistelleen ikkunoista sisälle. Niiden ulvontaa kerrottiin kuuluneen aina saloilta. Onneksi silloisilla lapsilla ei ollut koulu-matkoja. Näikäisten susilaumojen kerrottiin olleen vaarallisia aikuisillekin talvella. Kesäisin oli va-sikoita sekä lampaita aina varti-oitava. Karhuja ei pidetty vaaral-lisina.

Lahjoitusmaa-aikojen

veroluetteloita tarkasteltaessa tuntuvat torppareilta perityt verot ja valtion viinapannujen vuokrat nykyisessä mielessä aivan olemat-tomilta. Viinapannuista kertoo niiltä ajoilta peräisin oleva rumo näin: "Vuonna 'kuusikymmentä'-kuus, tuli Suomeen laki uus. Vi-l-naa kiellettiin keittämästä ja juo-mapäiviä viettämästä." Missä mää-rin se laki helpotti talouselämää, ei ole määriteltävissä. Kun ruplat, riunat ja kopekat olivat suuren työn takana, ei rajan takaa työ-matkoilla tienatuilla rahoilla lii-koja ostettu. Jauhot ja ryynit oli kuitenkin pakko ostaa, kun niitä eivät omat pellot vielä tuottaneet. Vaikka viljatilanne aina vuosien kuluessa korjaantui, eivät omat pellot tuottaneet väestön kulutta-maa viljämäärää pitkään aikoihin. Vasta maamme valtiollisen itse-näisyytemme aikana Metsäpirtin viljantuotanto muuttui vientivoi-toiseksi. Maatalouden kehityksen lisäksi ei ole unohdettava Metsä-pirtin yhteiskuntaelämän monipuolista ja voimaperäistä kehitymis-tä kaikilla sektoreilla. Paljon pit-kiä työpäiviä oli tehtävä ennen kuin entiset perinteelliset työmatkat ja kaupankäynti rajan taakse oli saa-tu suunnatuksi kotimaahan.

Me viime vuosisadan lapset, jot-ka henkilökohtaisesti jouduimme käymään ansiotöissä rajan takana sekä osallistumaan kaupankäyntiin Pietarin torilla, olemme syvästi kiitolliset, kun Korkein on johdat-

Metsäpirtin Tapparin kylän poikia. Kuva on otettu 1925 ja sen mukana lähettää kuvassa oleville terveisensä Ilmari Pauku, Os. 32430 Ylhäinen.